

18111 / van Assen / Duale Hulpverlening voor Kinderen in Gezinnen met Meervoudige en
Complexe Problematiek

Eerste manuscript

Datum: 1 november 2023

Duale hulpverlening voor kinderen in gezinnen met meervoudige en complexe problematiek

Bij gezinnen met complexe en meervoudige problematiek zijn gezinnen is sprake van een opeenstapeling van samenhangende problematiek in meerdere leefgebieden (Knot-Dickscheit & Knorth, 2019). Om integrale hulp te bieden op meerdere leefgebieden, wordt bij deze gezinnen vaak een vorm van Intensieve Pedagogische Thuishulp (IPT) aangeboden. Eén van de centrale uitgangspunten van IPT-programma's is het actief betrekken van het gehele gezinssysteem (Loeffen & Pasveer, 2004). Uit onderzoek naar de inhoud van pedagogische thuishulpprogramma's blijkt echter dat de hulpverlening voornamelijk op ouders is gericht. Kinderen lijken slechts in beperkte mate actief bij de hulpverlening te worden betrokken (Tausendfreund, 2015; Visscher, 2022). Gezinshulpverleners kunnen kinderen actiever bij hulpverlening betrekken door in te zetten op een goede samenwerkingsrelatie (alliantie) met alle leden van het gezin (Pijnenburg et al., 2019). Daarnaast blijkt uit onderzoek dat het inzetten van een kindgerichte hulpverlener naast een gezinshulpverlener – duale hulpverlening genoemd - kan bijdragen aan het verbeteren van uitkomsten van kinderen die opgroeien in gezinnen met meervoudige problematiek (Tausendfreund, 2015; Thoburn et al., 2013).

In Nederland biedt het Leger des Heils duale hulpverlening aan. Hierbij wordt gezinsgerichte hulpverlening vanuit het programma Tien voor Toekomst (Tausendfreund & van Driel, 2019) gecombineerd met kindgerichte hulpverlening vanuit het programma Kinder- en Jeugdcoaching (Van Assen et al., 2019). Tien voor Toekomst is een gezinsgerichte interventie voor gezinnen met meervoudige problematiek waarbij tien leefgebieden Centraal staan (Tausendfreund & van Driel, 2019). Kinder- en Jeugdcoaching is een programma voor kinderen en jongeren die opgroeien in gezinnen met complexe en meervoudige problematiek. In dit programma ondersteunen coaches kinderen en jongeren bij het bereiken van persoonlijke doelen binnen zeven centrale thema's (Van Assen et al., 2019). Het doel van dit proefschrift was om te onderzoeken in hoeverre deze vorm van duale hulpverlening bijdraagt aan het verbeteren van uitkomsten van kinderen die opgroeien in gezinnen met meervoudige problematiek.

Aan de hand van een systematisch literatuuronderzoek is eerst in kaart gebracht in hoeverre gezinsgerichte IPT-programma's bijdragen aan het verbeteren van diverse uitkomsten van kinderen. Opvallend is dat onderzoeken voornamelijk gericht zijn op gedrags- en emotionele problematiek, stressvolle ervaringen en uithuisplaatsing. Er is in onderzoek slechts beperkt aandacht voor de ontwikkeling en het welzijn van kinderen. Bij afronding van IPT-programma's blijkt sprake van een afname in de gedrags- en emotionele problematiek en het aantal stressvolle ervaringen bij kinderen. Er is echter wel sprake te zijn van aanzienlijk resterende problematiek. Hoewel bij afsluiting slechts een beperkt aantal kinderen uit huis is geplaatst, neemt het aantal plaatsingen aanzienlijk toe in het jaar na afronding van de hulpverlening. Hoewel IPT-programma's dus lijken bij te dragen aan een afname van problematiek van kinderen, is de situatie in veel gezinnen onvoldoende stabiel om uithuisplaatsing te voorkomen (Van Assen et al., 2020).

Om te onderzoeken of het inzetten van Kinder- en Jeugdcoaches naast gezinshulpverlening kan bijdragen aan betere uitkomsten voor kinderen die opgroeien in gezinnen met complexe en meervoudige problematiek is het hulpverleningsproces van Kinder- en Jeugdcoaching in kaart gebracht aan de hand van dagrapportages, dossiers en interviews met hulpverleners en vergeleken met de werkwijze omschreven in de Methodiek Kinder- en Jeugdcoaching (Leger des Heils, 2019). Hieruit blijkt dat hulpverleners, in overeenstemming met de methodiek, gericht werken aan het verbeteren van sociale vaardigheden en gedrag. Opvallend is dat qua werkwijze gespreksvoering en psycho-educatie centraal staan. In overeenstemming met de methodiek blijken de doelen en hulpverleningsactiviteiten voor een groot deel te worden geïnitieerd door kinderen zelf. Bij een deel van de trajecten werden doelen en/of activiteiten echter wel aangedragen door de coach of derden (bv. ouders of andere

hulpverlening). Als barrières voor het actief betrekken van kinderen bij het bepalen van doelen en activiteiten benoemen coaches onder andere de motivatie en vaardigheid van kinderen in het stellen van hulpverleningsdoelen. Daarnaast kan loyaliteit richting ouders, bijvoorbeeld bij onveiligheid in het gezin, belemmerend zijn bij het openlijk communiceren over passende doelen en activiteiten (Van Assen et al., 2021).

De uitkomsten van de duale hulpverlening zijn in kaart gebracht aan de hand van een vragenlijstonderzoek. Aan het onderzoek namen 75 kinderen deel die zowel deelnamen aan 10vT als KJC (57 met indicatie voor zowel 10vT als KJC, 18 met enkel een indicatie voor 10vT). Uit de resultaten blijkt sprake van een aanzienlijke verbetering in de psychosociale vaardigheden van kinderen in beide groepen. Daarentegen blijkt echter wel sprake te zijn van aanhoudende gedrags- en emotionele problematiek. Ten slotte is enige verbetering in kwaliteit van de pedagogische omgeving waarneembaar. Het grootste deel van de deelnemende kinderen geeft aan dat de doelen volledig zijn behaald (67.2%). Bij kinderen waarbij doelen deels of niet zijn behaald wordt relatief vaak vervolghulp ingezet. Slechts een zeer klein deel van de kinderen is bij afsluiting van de hulp uit huis geplaatst (2.9%) (van Assen et al., 2022).

Uit interviews met kinderen die hebben deelgenomen aan KJC blijkt dat de hulpverlening over het algemeen positief wordt gewaardeerd. Kinderen noemen het beter omgaan met emoties en verbeterde relaties met familie en vrienden als belangrijkste uitkomsten. De relatie met de coach, met name het opbouwen van een vertrouwensband over een langere periode, wordt door kinderen gezien als een essentieel onderdeel van de hulpverlening. Ook activiteiten die niet direct op de hulpverleningsdoelen zijn gericht (bv. samen sporten) zijn hierin volgens kinderen van belang. Een gelijkwaardige en niet-veroordelende houding wordt door kinderen als essentieel benoemd.

Hoewel er sprake lijkt te zijn van aanhoudende gedrags- en emotionele problematiek, bieden de uitkomsten met betrekking tot psychosociale vaardigheden en de ervaringen van kinderen een indicatie dat duale hulpverlening mogelijk een bijdrage kan leveren aan het verbeteren van uitkomsten van kinderen die opgroeien in gezinnen met complexe en meervoudige problematiek.

Kernboodschap

Het combineren van gezinsgerichte en kindgerichte hulpverlening – duaal hulpverlening – kan een bijdrage leveren aan de ontwikkeling van kinderen die opgroeien in gezinnen met complexe en meervoudige problematiek. Onderzoek naar duale hulpverlening bij het Leger des Heils Nederland (10 voor Toekomst en Kinder- en Jeugdcoaching) laat zien dat kinderen deze vorm van hulpverlening positief waarderen. Er sprake is van aanhoudende gedrags- en emotionele problematiek, maar aanzienlijke verbetering in de psychosociale vaardigheden van kinderen.

Core message

Combining family-centred and child-centred care – a dual key worker approach – can benefit the development of children growing up in families experiencing complex and multiple problems. Research on a dual key worker approach of the Salvation Army of the Netherlands (Ten for the Future and Child and Youth Coaching) shows that children experience the care they have received positively. Children experience persistent emotional and behavioral problems, but there is considerable improvement in their psychosocial skills.

referenties

- Knot-Dickscheit, J. & Knorth, E. J. (2019). Gezinnen met meervoudige en complexe problemen: inleiding. In J. Knot-Dickscheit & E. J. Knorth (red.), *Gezinnen met meervoudige en complexe problemen: theorie en praktijk* (pp. 22-27). Lemniscaat.
- Loeffen, M., & Pasveer, I. (2004). *Babel voorbij: krachten en kansen van Intensieve Pedagogische Thuishulp*. SWP.
- Pijnenburg, H.M., Greef, M. de, Scholte, R.H.J. & van Hattum, M.J.C. (2019). Werken met multiële allianties in gezinnen met meervoudige en complexe problemen. In J. Knot-Dickscheit & E.J. Knorth (Red.), *Gezinnen met meervoudige en complexe problemen* (pp. 154-169). Theorie en Praktijk. Rotterdam: Lemniscaat.
- Tausendfreund, T. (2015). *Coaching families with multiple problems: care activities and outcomes of the flexible family support program Ten for the Future*. [doctoral dissertation University of Groningen]
- Tausendfreund, T., & van Driel, M. (2019). 10 voor Toekomst bij gezinnen met meervoudige en complexe problemen. In J. Knot-Dickscheit & E. J. Knorth (red.), *Gezinnen met meervoudige en complexe problemen: theorie en praktijk* (pp. 274-295). Lemniscaat.
- Thoburn, J., Cooper, N., Brandon, M., & Connolly, S. (2013). The place of “think family” approaches in child and family social work: Messages from a process evaluation of an English pathfinder service. *Children and Youth Services Review*, 35(2), 228-236. <https://doi.org/10.1016/j.chilyouth.2012.11.009>
- Van Assen, A.G., Knot-Dickscheit, J., Post, W.J., & Grietens, H. (2019). Kinder- en Jeugdcoaching: het belang van kindgerichte hulpverlening bij gezinnen met meervoudige en complexe problemen. In J. Knot-Dickscheit & E. J. Knorth (red.), *Gezinnen met meervoudige en complexe problemen: theorie en praktijk* (pp. 453-467). Lemniscaat.
- Van Assen, A.G., Knot-Dickscheit, J., Post, W.J., & Grietens, H. (2020). Home-visiting interventions for families with complex and multiple problems: A systematic review and meta-analysis of out-of-home placement and child outcomes. *Children and Youth Services Review*, 114, 104944. <https://doi.org/10.1016/j.chilyouth.2020.104944>
- Van Assen, A.G., Knot-Dickscheit, J., Post, W.J., & Grietens, H. (2021). Fidelity and flexibility of care activities in child-centred youth care for children growing up in families experiencing complex and multiple problems. *Children and Youth Services Review*, 123, 105923. <https://doi.org/10.1016/j.chilyouth.2021.105923>
- van Assen, A. G., Post, W., Grietens, H., & Knot-Dickscheit, J. (2022). Child and Youth Coaching in families experiencing complex and multiple problems: A longitudinal evaluation study. *Child & Family Social Work*, 28(2), 321-336.
- Visser, L. (2022). *Elements that determine the effectiveness of interventions for families with multiple problems: towards more tailored care*. [Thesis fully internal (DIV), University of Groningen]. University of Groningen. <https://doi.org/10.33612/diss.234621134>

18111 / van Assen / Duale Hulpverlening voor Kinderen in Gezinnen met Meervoudige en
Complexe Problematiek

Eerste reactie – reviewer 1

Datum: 1 november 2023

Zie opmerkingen in het bestand

[Beste Van Assen,](#)

[Hartelijk dank voor het insturen van de proefschriftsamenvatting. Omdat proefschriften al zijn goedgekeurd door een commissie gaan de redactie van JiO bij proefschriftsamenvattingen alleen in op onduidelijkheden, opbouw of taalgebruik.](#)

[De samenvatting is in heldere taal geschreven. Bij andere samenvattingen die Jeugd in Ontwikkeling publiceerde stond echter het doel van het onderzoek en de resultaten voorop; u schrijft ook duidelijk wat het doel van het proefschrift was maar we zouden in de opbouw van de proefschriftsamenvatting dat doel graag meer uitlichten zien dan op dit moment gebeurt \(op dit moment staat het doel pas aan het einde van de tweede alinea\). Om het doel duidelijker te maken is ons advies om de tekst te beginnen met het doel en daarna pas de context te schetsen van het onderzoek. Ook adviseren wij om in de rest van uw tekst subdoelen te benoemen. Graag zien we die subdoelen terug in tussenkopjes. Een goed voorbeeld van een proefschriftsamenvatting waar bovengenoemde structuur wordt gebruikt is: <https://jeugdinontwikkeling.nl/article/view/13922/17289>](#)

[Met vriendelijke groet,](#)

[Jana Knot-Dickscheit en Jochum Veenstra](#)

Duale hulpverlening voor kinderen in gezinnen met meervoudige en complexe problematiek

Samenvatting

Het combineren van gezinsgerichte en kindgerichte hulpverlening – duaal hulpverlening – kan een bijdrage leveren aan de ontwikkeling van kinderen die opgroeien in gezinnen met complexe en meervoudige problematiek. Onderzoek naar duale hulpverlening bij het Leger des Heils Nederland (10 voor Toekomst en Kinder- en Jeugdcoaching) laat zien dat kinderen deze vorm van hulpverlening positief waarderen. Er sprake is van aanhoudende gedrags- en emotionele problematiek, maar aanzienlijke verbetering in de psychosociale vaardigheden van kinderen.

1 Introductie

Het doel van dit proefschrift was om te onderzoeken in hoeverre deze vorm van duale hulpverlening bijdraagt aan het verbeteren van uitkomsten van kinderen die opgroeien in gezinnen met meervoudige problematiek. Bij gezinnen met complexe en meervoudige problematiek zijn gezinnen is sprake van een opeenstapeling van samenhangende problematiek in meerdere leefgebieden (Knot-Dickscheit & Knorth, 2019). Om integrale hulp te bieden op meerdere leefgebieden, wordt bij deze gezinnen vaak een vorm van Intensieve Pedagogische Thuishulp (IPT) aangeboden. Eén van de centrale uitgangspunten van IPT-programma's is het actief betrekken van het gehele gezinssysteem (Loeffen & Pasveer, 2004). Uit onderzoek naar de inhoud van pedagogische thuishulpprogramma's blijkt echter dat de hulpverlening voornamelijk op ouders is gericht. Kinderen lijken slechts in beperkte mate actief bij de hulpverlening te worden betrokken (Tausendfreund, 2015; Visscher, 2022). Gezinshulpverleners kunnen kinderen actiever bij hulpverlening betrekken door in te zetten op een goede samenwerkingsrelatie (alliantie) met

Commented [JV1]: Bij proefschriftsamenvattingen zien we dat het beste werkt als het duidelijk is vanuit welk doel het proefschrift is geschreven. Daarom raad ik u aan om met dat doel te beginnen.

alle leden van het gezin (Pijnenburg et al., 2019). Daarnaast blijkt uit onderzoek dat het inzetten van een kindgerichte hulpverlener naast een gezinshulpverlener – duale hulpverlening genoemd – kan bijdragen aan het verbeteren van uitkomsten van kinderen die opgroeien in gezinnen met meervoudige problematiek (Tausendfreund, 2015; Thoburn et al., 2013).

In Nederland biedt het Leger des Heils duale hulpverlening aan. Hierbij wordt gezinsgerichte hulpverlening vanuit het programma Tien voor Toekomst (Tausendfreund & van Driel, 2019) gecombineerd met kindgerichte hulpverlening vanuit het programma Kinder- en Jeugdcoaching (Van Assen et al., 2019). Tien voor Toekomst is een gezinsgerichte interventie voor gezinnen met meervoudige problematiek waarbij tien leefgebieden centraal staan (Tausendfreund & van Driel, 2019). Kinder- en Jeugdcoaching is een programma voor kinderen en jongeren die opgroeien in gezinnen met complexe en meervoudige problematiek. In dit programma ondersteunen coaches kinderen en jongeren bij het bereiken van persoonlijke doelen binnen zeven centrale thema's (Van Assen et al., 2019). Dit proefschrift onderzoekt in hoeverre deze vorm van duale zorg bijdraagt aan de hand van twee subdoelen. Het doel van dit proefschrift was om te onderzoeken in hoeverre deze vorm van duale hulpverlening bijdraagt aan het verbeteren van uitkomsten van kinderen die opgroeien in gezinnen met meervoudige problematiek.

Commented [JV2]: Waren er twee subdoelen of meer?

2

Aan de hand van een systematisch literatuuronderzoek is eerst in kaart gebracht in hoeverre gezinsgerichte IPT-programma's bijdragen aan het verbeteren van diverse uitkomsten van kinderen. Opvallend is dat onderzoeken voornamelijk gericht zijn op gedrags- en emotionele problematiek, stressvolle ervaringen en uithuisplaatsing. Er is in onderzoek slechts beperkt aandacht voor de ontwikkeling en het welzijn van kinderen. Bij afronding van IPT-programma's blijkt sprake van een afname in de gedrags- en emotionele problematiek en het aantal stressvolle ervaringen bij kinderen. Er is echter wel sprake te zijn van aanzienlijk resterende problematiek. Hoewel bij afsluiting slechts een beperkt aantal kinderen uit huis is geplaatst, neemt het aantal plaatsingen aanzienlijk toe in het jaar na afronding van de hulpverlening. Hoewel IPT-programma's dus lijken bij te dragen aan een afname van problematiek van kinderen, is de situatie in veel gezinnen onvoldoende stabiel om uithuisplaatsing te voorkomen (Van Assen et al., 2020).

Commented [JV3]: Zou u hier een kopje willen aanbrengen zodat voor de lezer duidelijk is dat het hier om het eerste subdoel gaat?

Om te onderzoeken of het inzetten van Kinder- en Jeugdcoaches naast gezinshulpverlening kan bijdragen aan betere uitkomsten voor kinderen die opgroeien in gezinnen met complexe en meervoudige problematiek is het hulpverleningsproces van Kinder- en Jeugdcoaching in kaart gebracht aan de hand van dagrapportages, dossiers en interviews met hulpverleners en vergeleken met de werkwijze omschreven in de Methodiek Kinder- en Jeugdcoaching (Leger des Heils, 2019). Hieruit blijkt dat hulpverleners, in overeenstemming met de methodiek, gericht werken aan het verbeteren van sociale vaardigheden en gedrag. Opvallend is dat qua werkwijze gespreksvoering en psycho-educatie centraal staan. In overeenstemming met de methodiek blijken de doelen en hulpverleningsactiviteiten voor een groot deel te worden geïnitieerd door kinderen zelf. Bij een deel van de trajecten werden doelen en/of activiteiten echter wel aangedragen door de coach of derden (bv. ouders of andere hulpverlening). Als barrières voor het actief betrekken van kinderen bij het bepalen van doelen en activiteiten benoemen coaches onder andere de motivatie en vaardigheid van kinderen in het stellen van hulpverleningsdoelen. Daarnaast kan loyaliteit richting ouders, bijvoorbeeld bij onveiligheid in het gezin, belemmerend zijn bij het openlijk communiceren over passende doelen en activiteiten (Van Assen et al., 2021).

Commented [JV4]: Was dit een nieuw subdoel? Zo ja wilt u hier dan ook een kopje toevoegen?

De uitkomsten van de duale hulpverlening zijn in kaart gebracht aan de hand van een vragenlijstsonderzoek. Aan het onderzoek namen 75 kinderen deel die zowel deelnamen aan 10vT als KJC (57 met indicatie voor zowel 10vT als KJC, 18 met enkel een indicatie voor 10vT). Uit de resultaten blijkt sprake van een aanzienlijke verbetering in de psychosociale vaardigheden van kinderen in beide

groepen. Daarentegen blijkt echter wel sprake te zijn van aanhoudende gedrags- en emotionele problematiek. Ten slotte is enige verbetering in kwaliteit van de pedagogische omgeving waarneembaar. Het grootste deel van de deelnemende kinderen geeft aan dat de doelen volledig zijn behaald (67.2%). Bij kinderen waarbij doelen deels of niet zijn behaald wordt relatief vaak vervolghulp ingezet. Slechts een zeer klein deel van de kinderen is bij afsluiting van de hulp uit huis geplaatst (2.9%) (van Assen et al., 2022).

Uit interviews met kinderen die hebben deelgenomen aan KJC blijkt dat de hulpverlening over het algemeen positief wordt gewaardeerd. Kinderen noemen het beter omgaan met emoties en verbeterde relaties met familie en vrienden als belangrijkste uitkomsten. De relatie met de coach, met name het opbouwen van een vertrouwensband over een langere periode, wordt door kinderen gezien als een essentieel onderdeel van de hulpverlening. Ook activiteiten die niet direct op de hulpverleningsdoelen zijn gericht (bv. samen sporten) zijn hierin volgens kinderen van belang. Een gelijkwaardige en niet-veroordelende houding wordt door kinderen als essentieel benoemd.

Hoewel er sprake lijkt te zijn van aanhoudende gedrags- en emotionele problematiek, bieden de uitkomsten met betrekking tot psychosociale vaardigheden en de ervaringen van kinderen een indicatie dat duale hulpverlening mogelijk een bijdrage kan leveren aan het verbeteren van uitkomsten van kinderen die opgroeien in gezinnen met complexe en meervoudige problematiek.

Kernboodschap

~~Het combineren van gezinsgerichte en kindgerichte hulpverlening – duaal hulpverlenen – kan een bijdrage leveren aan de ontwikkeling van kinderen die opgroeien in gezinnen met complexe en meervoudige problematiek. Onderzoek naar duale hulpverlening bij het Leger des Heils Nederland (10 voor Toekomst en Kinder- en Jeugdecoaching) laat zien dat kinderen deze vorm van hulpverlening positief waarderen. Er sprake is van aanhoudende gedrags- en emotionele problematiek, maar aanzienlijke verbetering in de psychosociale vaardigheden van kinderen.~~

Core message

Combining family-centred and child-centred care – a dual key worker approach – can benefit the development of children growing up in families experiencing complex and multiple problems. Research on a dual key worker approach of the Salvation Army of the Netherlands (Ten for the Future and Child and Youth Coaching) shows that children experience the care they have received positively. Children experience persistent emotional and behavioral problems, but there is considerable improvement in their psychosocial skills.

Commented [JV5]: Klopt het dat de alinea's hieronder concluderend zijn en ingaan op de klinische relevantie? Zo ja, zou u een kopje willen toevoegen die dat weerspiegelt (bijv. '4 Samenvattend en Klinische Relevantie') U zou ook de vorige alinea iets kunnen herschrijven en die ook kunnen laten vallen onder 'Samenvattend en Klinische Relevantie'

referenties

- Knot-Dickscheit, J. & Knorth, E. J. (2019). Gezinnen met meervoudige en complexe problemen: inleiding. In J. Knot-Dickscheit & E. J. Knorth (red.), *Gezinnen met meervoudige en complexe problemen: theorie en praktijk* (pp. 22-27). Lemniscaat.
- Loeffen, M., & Pasveer, I. (2004). *Babel voorbij: krachten en kansen van Intensieve Pedagogische Thuishulp*. SWP.
- Pijnenburg, H.M., Greef, M. de, Scholte, R.H.J. & van Hattum, M.J.C. (2019). Werken met multipiele allianties in gezinnen met meervoudige en complexe problemen. In J. Knot-Dickscheit & E.J. Knorth (Red.), *Gezinnen met meervoudige en complexe problemen* (pp. 154-169). Theorie en Praktijk. Rotterdam: Lemniscaat.
- Tausendfreund, T. (2015). *Coaching families with multiple problems: care activities and outcomes of the flexible family support program Ten for the Future*. [doctoral dissertation University of Groningen]
- Tausendfreund, T., & van Driel, M. (2019). 10 voor Toekomst bij gezinnen met meervoudige en complexe problemen. In J. Knot-Dickscheit & E. J. Knorth (red.), *Gezinnen met meervoudige en complexe problemen: theorie en praktijk* (pp. 274-295). Lemniscaat.
- Thoburn, J., Cooper, N., Brandon, M., & Connolly, S. (2013). The place of “think family” approaches in child and family social work: Messages from a process evaluation of an English pathfinder service. *Children and Youth Services Review*, 35(2), 228-236. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2012.11.009>
- Van Assen, A.G., Knot-Dickscheit, J., Post, W.J., & Grietens, H. (2019). Kinder- en Jeugdcoaching: het belang van kindgerichte hulpverlening bij gezinnen met meervoudige en complexe problemen. In J. Knot-Dickscheit & E. J. Knorth (red.), *Gezinnen met meervoudige en complexe problemen: theorie en praktijk* (pp. 453-467). Lemniscaat.
- Van Assen, A.G., Knot-Dickscheit, J., Post, W.J., & Grietens, H. (2020). Home-visiting interventions for families with complex and multiple problems: A systematic review and meta-analysis of out-of-home placement and child outcomes. *Children and Youth Services Review*, 114, 104944. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2020.104944>
- Van Assen, A.G., Knot-Dickscheit, J., Post, W.J., & Grietens, H. (2021). Fidelity and flexibility of care activities in child-centred youth care for children growing up in families experiencing complex and multiple problems. *Children and Youth Services Review*, 123, 105923. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2021.105923>
- van Assen, A. G., Post, W., Grietens, H., & Knot-Dickscheit, J. (2022). Child and Youth Coaching in families experiencing complex and multiple problems: A longitudinal evaluation study. *Child & Family Social Work*, 28(2), 321-336.
- Visscher, L. (2022). *Elements that determine the effectiveness of interventions for families with multiple problems: towards more tailored care*. [Thesis fully internal (DIV), University of Groningen]. University of Groningen. <https://doi.org/10.33612/diss.234621134>

18111 / van Assen / Duale Hulpverlening voor Kinderen in Gezinnen met Meervoudige en
Complexe Problematiek

Eerste reactie – reviewer 2

Datum: 14 maart 2024

Zie opmerkingen in het bestand

Duale hulpverlening voor kinderen in gezinnen met meervoudige en complexe problematiek

Samenvatting

Het combineren van gezinsgerichte en kindgerichte hulpverlening —(duaal hulpverlening)— kan een bijdrage leveren aan de ontwikkeling van kinderen die opgroeien in gezinnen met complexe en meervoudige problematiek. Onderzoek naar duale hulpverlening bij het Leger des Heils Nederland (10 voor Toekomst en Kinder- en Jeugdcoaching) laat zien, dat kinderen deze vorm van hulpverlening positief waarderen. Er sprake is van aanhoudende gedrags- en emotionele problematiek, maar aanzienlijke verbetering in de psychosociale vaardigheden van kinderen.

Commented [JV1]: Deze overgang klopt niet. Moet hier iets staan zoals: 'Ook na hulpverlening is er sprake van...'

1 Introductie

Het doel van dit proefschrift was om te onderzoeken in hoeverre duale hulpverlening bijdraagt aan het verbeteren van uitkomsten van kinderen die opgroeien in gezinnen met meervoudige problematiek. Bij gezinnen met complexe en meervoudige problematiek is sprake van een opeenstapeling van samenhangende problematiek ~~op~~ meerdere leefgebieden (Knot-Dickscheit & Knorth, 2019). Om integrale hulp te bieden op meerdere leefgebieden, wordt bij deze gezinnen vaak een vorm van Intensieve Pedagogische Thuishulp (IPT) aangeboden. Eén van de centrale uitgangspunten van IPT-programma's is het actief betrekken van het gehele gezinssysteem (Loeffen & Pasveer, 2004). Uit onderzoek naar de inhoud van pedagogische thuishulpprogramma's blijkt echter dat de hulpverlening voornamelijk op ouders is gericht. Kinderen lijken slechts in beperkte mate actief bij de hulpverlening te worden betrokken (Tausendfreund, 2015; Visscher, 2022). Gezinshulpverleners kunnen kinderen actiever bij hulpverlening betrekken door in te zetten op een goede samenwerkingsrelatie (alliantie) met alle leden van het gezin (Pijnenburg et al., 2019). Daarnaast blijkt uit onderzoek dat het inzetten van een kindgerichte hulpverlener naast een gezinshulpverlener —(duale hulpverlening genoemd)— kan bijdragen aan het verbeteren van uitkomsten van kinderen die opgroeien in gezinnen met meervoudige problematiek (Tausendfreund, 2015; Thoburn et al., 2013).

In Nederland biedt het Leger des Heils duale hulpverlening aan. Hierbij wordt gezinsgerichte hulpverlening vanuit het programma Tien voor Toekomst (Tausendfreund & van Driel, 2019) gecombineerd met kindgerichte hulpverlening vanuit het programma Kinder- en Jeugdcoaching (Van Assen et al., 2019). Tien voor Toekomst is een gezinsgerichte interventie voor gezinnen met meervoudige problematiek waarbij tien leefgebieden centraal staan (Tausendfreund & van Driel, 2019). Kinder- en Jeugdcoaching is een programma voor kinderen en jongeren die opgroeien in gezinnen met complexe en meervoudige problematiek. In dit programma ondersteunen coaches kinderen en jongeren bij het bereiken van persoonlijke doelen binnen zeven centrale thema's (Van Assen et al., 2019). Er werd onderzocht in hoeverre deze vorm van duale zorg bijdraagt aan de hand van vier subdoelen.

2. Uitkomsten van IPT voor kinderen die opgroeien in gezinnen met complexe en meervoudige problematiek.

Het eerste doel was te onderzoeken in hoeverre gezinsgerichte IPT-programma's bijdragen aan het verbeteren van diverse uitkomsten van kinderen die opgroeien in gezinnen met complexe en meervoudige problematiek. Opvallend is dat onderzoeken voornamelijk gericht zijn op gedrags- en emotionele problematiek, stressvolle ervaringen en uithuisplaatsing. Er is in onderzoek slechts beperkt aandacht voor de ontwikkeling en het welzijn van kinderen. Bij afronding van IPT-programma's blijkt sprake van een afname in de gedrags- en emotionele problematiek en het aantal stressvolle ervaringen bij kinderen. Er ~~is~~ ~~blijft~~ echter wel sprake —van aanzienlijk resterende gedrags- en emotionele problematiek. Hoewel bij afsluiting slechts een beperkt aantal kinderen uit huis is geplaatst, neemt het aantal uithuisplaatsingen aanzienlijk toe in het jaar na afronding van de hulpverlening. Hoewel IPT-

programma's dus lijken bij te dragen aan een afname van problematiek van kinderen, is de situatie in veel gezinnen onvoldoende stabiel om uithuisplaatsing te voorkomen (Van Assen et al., 2020).

3. Het hulpverleningsproces van Kinder- en Jeugdcoaching

Het tweede doel van het onderzoek was het empirisch onderbouwen van het hulpverleningsproces van Kinder- en Jeugdcoaching. Om het hulpverleningsproces van Kinder- en Jeugdcoaching in de praktijk te onderzoeken zijn dagrapportages, dossiers en interviews met hulpverleners geanalyseerd. Om behandeltrouw te onderzoeken zijn de kenmerken van de hulpverlening in de praktijk vergeleken met de werkwijze omschreven in de Methodiek Kinder- en Jeugdcoaching (Leger des Heils, 2019). Daarnaast is onderzocht in hoeverre het aanbod varieert tussen trajecten en welke overwegingen hieraan ten grondslag liggen. Uit de analyse blijkt dat hulpverleners, in overeenstemming met de methodiek, gericht werken aan het verbeteren van sociale vaardigheden en gedrag. Opvallend is dat qua werkwijze gespreksvoering en psycho-educatie centraal staan. In overeenstemming met de methodiek blijken de doelen en hulpverleningsactiviteiten voor een groot deel te worden geïnitieerd door kinderen zelf. Bij een deel van de trajecten werden doelen en/of activiteiten echter wel aangedragen door de coach of derden (bijvoorbeeld ouders of andere hulpverlening). Als barrières voor het actief betrekken van kinderen bij het bepalen van doelen en activiteiten benoemen coaches onder andere de motivatie en vaardigheid van kinderen in het stellen van hulpverleningsdoelen. Daarnaast kan loyaliteit richting-aan ouders, bijvoorbeeld bij onveiligheid in het gezin, belemmerend zijn bij het openlijk communiceren over passende doelen en activiteiten (Van Assen et al., 2021).

4. Uitkomsten van duale hulpverlening (10 voor Toekomst en Kinder- en jeugdcoaching)

Het derde doel van het onderzoek was het evalueren van de uitkomsten van duale hulpverlening aan de hand van een vragenlijstonderzoek. Aan het onderzoek namen 75 kinderen deel die zowel deelnamen aan 10 voor Toekomst (10vT) als Kinder- en jeugdcoaching (KJC). (57 kinderen hadden een met indicatie voor zowel 10vT als KJC, 18 met hadden enkel een indicatie voor 10vT). Uit de resultaten blijkt sprake van een aanzienlijke verbetering in de psychosociale vaardigheden van kinderen in beide groepen. Daarentegen blijkt echter wel sprake te zijn van aanhoudende gedrags- en emotionele problematiek. Ten slotte is enige verbetering in kwaliteit van de pedagogische omgeving waarneembaar. Het grootste deel van de deelnemende kinderen geeft aan dat de doelen volledig zijn behaald (67.2%). Bij kinderen waarbij doelen deels of niet zijn behaald wordt relatief vaak vervolghulp ingezet. Slechts een zeer klein deel van de kinderen is bij afsluiting van de hulp uit huis geplaatst (2.9%) (van Assen et al., 2022).

5. Ervaringen van kinderen met Kinder- en Jeugdcoaching

Ten slotte was het vierde doel het in kaart brengen van ervaringen van kinderen die hebben deelgenomen aan Kinder- en Jeugdcoaching. Uit de interviews met kinderen die hebben deelgenomen aan KJC blijkt dat de hulpverlening over het algemeen positief wordt gewaardeerd. Kinderen noemen het beter omgaan met emoties en verbeterde relaties met familie en vrienden als belangrijkste uitkomsten. De relatie met de coach, met name het opbouwen van een vertrouwensband over een langere periode, wordt door kinderen gezien als een essentieel onderdeel van de hulpverlening. Ook activiteiten die niet direct op de hulpverleningsdoelen zijn gericht (bv. samen sporten) zijn hierin volgens kinderen van belang. Een gelijkwaardige en niet-veroordelende houding wordt door kinderen als essentieel benoemd.

6. Conclusie

Hoewel op basis van het onderzoek sprake lijkt te zijn van aanhoudende gedrags- en emotionele problematiek, bieden de uitkomsten met betrekking tot psychosociale vaardigheden en de ervaringen van kinderen een indicatie dat duale hulpverlening **mogelijk** een bijdrage kan leveren aan het verbeteren van uitkomsten van kinderen die opgroeien in gezinnen met complexe en meervoudige problematiek.

Core message

Combining family-centred and child-centred care – a dual key worker approach – can benefit the development of children growing up in families experiencing complex and multiple problems. Research on a dual key worker approach of the Salvation Army of the Netherlands (Ten for the Future and Child and Youth Coaching) shows that children experience the care they have received positively. Children experience persistent emotional and behavioral problems, but there is considerable improvement in their psychosocial skills.

Referenties

- Knot-Dickscheit, J. & Knorth, E. J. (2019). Gezinnen met meervoudige en complexe problemen: inleiding. In J. Knot-Dickscheit & E. J. Knorth (red.), *Gezinnen met meervoudige en complexe problemen: theorie en praktijk* (pp. 22-27). Lemniscaat.
- Loeffen, M., & Pasveer, I. (2004). *Babel voorbij: krachten en kansen van Intensieve Pedagogische Thuishulp*. SWP.
- Pijnenburg, H.M., Greef, M. de, Scholte, R.H.J. & van Hattum, M.J.C. (2019). Werken met multipiele allianties in gezinnen met meervoudige en complexe problemen. In J. Knot-Dickscheit & E.J. Knorth (Red.), *Gezinnen met meervoudige en complexe problemen* (pp. 154-169). Theorie en Praktijk. Rotterdam: Lemniscaat.
- Tausendfreund, T. (2015). *Coaching families with multiple problems: care activities and outcomes of the flexible family support program Ten for the Future*. [doctoral dissertation University of Groningen]
- Tausendfreund, T., & van Driel, M. (2019). 10 voor Toekomst bij gezinnen met meervoudige en complexe problemen. In J. Knot-Dickscheit & E. J. Knorth (red.), *Gezinnen met meervoudige en complexe problemen: theorie en praktijk* (pp. 274-295). Lemniscaat.
- Thoburn, J., Cooper, N., Brandon, M., & Connolly, S. (2013). The place of “think family” approaches in child and family social work: Messages from a process evaluation of an English pathfinder service. *Children and Youth Services Review*, 35(2), 228-236. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2012.11.009>
- Van Assen, A.G., Knot-Dickscheit, J., Post, W.J., & Grietens, H. (2019). Kinder- en Jeugdcoaching: het belang van kindgerichte hulpverlening bij gezinnen met meervoudige en complexe problemen. In J. Knot-Dickscheit & E. J. Knorth (red.), *Gezinnen met meervoudige en complexe problemen: theorie en praktijk* (pp. 453-467). Lemniscaat.
- Van Assen, A.G., Knot-Dickscheit, J., Post, W.J., & Grietens, H. (2020). Home-visiting interventions for families with complex and multiple problems: A systematic review and meta-analysis of out-of-home placement and child outcomes. *Children and Youth Services Review*, 114, 104944. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2020.104944>
- Van Assen, A.G., Knot-Dickscheit, J., Post, W.J., & Grietens, H. (2021). Fidelity and flexibility of care activities in child-centred youth care for children growing up in families experiencing complex and multiple problems. *Children and Youth Services Review*, 123, 105923. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2021.105923>
- van Assen, A. G., Post, W., Grietens, H., & Knot-Dickscheit, J. (2022). Child and Youth Coaching in families experiencing complex and multiple problems: A longitudinal evaluation study. *Child & Family Social Work*, 28(2), 321-336.
- Visscher, L. (2022). *Elements that determine the effectiveness of interventions for families with multiple problems: towards more tailored care*. [Thesis fully internal (DIV), University of Groningen]. University of Groningen. <https://doi.org/10.33612/diss.234621134>

18111 / van Assen / Duale Hulpverlening voor Kinderen in Gezinnen met Meervoudige en
Complexe Problematiek

Eerste revisie manuscript

Datum: 3 april 2024

Duale hulpverlening voor kinderen in gezinnen met meervoudige en complexe problematiek

Samenvatting

Het combineren van gezinsgerichte en kindgerichte hulpverlening (dual hulpverlening) kan een bijdrage leveren aan de ontwikkeling van kinderen die opgroeien in gezinnen met complexe en meervoudige problematiek. Onderzoek naar duale hulpverlening bij het Leger des Heils Nederland (10 voor Toekomst en Kinder- en Jeugdcoaching) laat zien, dat kinderen deze vorm van hulpverlening positief waarderen. Ook na de hulpverlening is er sprake van aanhoudende gedrags- en emotionele problematiek, maar eveneens van aanzienlijke verbetering in de psychosociale vaardigheden van kinderen.

1 Introductie

Het doel van dit proefschrift was om te onderzoeken in hoeverre duale hulpverlening bijdraagt aan het verbeteren van uitkomsten van kinderen die opgroeien in gezinnen met meervoudige problematiek. Bij gezinnen met complexe en meervoudige problematiek is sprake van een opeenstapeling van samenhangende problematiek op meerdere leefgebieden (Knot-Dickscheit & Knorth, 2019). Om integrale hulp te bieden op meerdere leefgebieden, wordt bij deze gezinnen vaak een vorm van Intensieve Pedagogische Thuishulp (IPT) aangeboden. Eén van de centrale uitgangspunten van IPT-programma's is het actief betrekken van het gehele gezinssysteem (Loeffen & Pasveer, 2004). Uit onderzoek naar de inhoud van pedagogische thuishulpprogramma's blijkt echter dat de hulpverlening voornamelijk op ouders is gericht. Kinderen lijken slechts in beperkte mate actief bij de hulpverlening te worden betrokken (Tausendfreund, 2015; Visscher, 2022). Gezinshulpverleners kunnen kinderen actiever bij hulpverlening betrekken door in te zetten op een goede samenwerkingsrelatie (alliantie) met alle leden van het gezin (Pijnenburg et al., 2019). Daarnaast blijkt uit onderzoek dat het inzetten van een kindgerichte hulpverlener naast een gezinshulpverlener (duale hulpverlening genoemd) kan bijdragen aan het verbeteren van uitkomsten van kinderen die opgroeien in gezinnen met meervoudige problematiek (Tausendfreund, 2015; Thoburn et al., 2013).

In Nederland biedt het Leger des Heils duale hulpverlening aan. Hierbij wordt gezinsgerichte hulpverlening vanuit het programma Tien voor Toekomst (Tausendfreund & van Driel, 2019) gecombineerd met kindgerichte hulpverlening vanuit het programma Kinder- en Jeugdcoaching (Van Assen et al., 2019). Tien voor Toekomst is een gezinsgerichte interventie voor gezinnen met meervoudige problematiek waarbij tien leefgebieden centraal staan (Tausendfreund & van Driel, 2019). Kinder- en Jeugdcoaching is een programma voor kinderen en jongeren die opgroeien in gezinnen met complexe en meervoudige problematiek. In dit programma ondersteunen coaches kinderen en jongeren bij het bereiken van persoonlijke doelen binnen zeven centrale thema's (Van Assen et al., 2019). Er werd onderzocht in hoeverre deze vorm van duale zorg bijdraagt aan de hand van vier subdoelen.

2. Uitkomsten van IPT voor kinderen die opgroeien in gezinnen met complexe en meervoudige problematiek.

Het eerste doel was te onderzoeken in hoeverre gezinsgerichte IPT-programma's bijdragen aan het verbeteren van diverse uitkomsten van kinderen die opgroeien in gezinnen met complexe en meervoudige problematiek. Opvallend is dat onderzoeken voornamelijk gericht zijn op gedrags- en emotionele problematiek, stressvolle ervaringen en uithuisplaatsing. Er is in onderzoek slechts beperkt aandacht voor de ontwikkeling en het welzijn van kinderen. Bij afronding van IPT-programma's blijkt sprake van een afname in de gedrags- en emotionele problematiek en het aantal stressvolle ervaringen bij kinderen. Er blijft echter wel sprake van aanzienlijk resterende gedrags- en emotionele problematiek. Hoewel bij afsluiting slechts een beperkt aantal kinderen uit huis is geplaatst, neemt het aantal uithuisplaatsingen aanzienlijk toe in het jaar na afronding van de hulpverlening. Hoewel IPT-

programma's dus lijken bij te dragen aan een afname van problematiek van kinderen, is de situatie in veel gezinnen onvoldoende stabiel om uithuisplaatsing te voorkomen (Van Assen et al., 2020).

3. Het hulpverleningsproces van Kinder- en Jeugdcoaching

Het tweede doel van het onderzoek was het empirisch onderbouwen van het hulpverleningsproces van Kinder- en Jeugdcoaching. Om het hulpverleningsproces van Kinder- en Jeugdcoaching in de praktijk te onderzoeken zijn dagrapportages, dossiers en interviews met hulpverleners geanalyseerd. Om behandeltrouw te onderzoeken zijn de kenmerken van de hulpverlening in de praktijk vergeleken met de werkwijze omschreven in de Methodiek Kinder- en Jeugdcoaching (Leger des Heils, 2019). Daarnaast is onderzocht in hoeverre het aanbod varieert tussen trajecten en welke overwegingen hieraan ten grondslag liggen. Uit de analyse blijkt dat hulpverleners, in overeenstemming met de methodiek, gericht werken aan het verbeteren van sociale vaardigheden en gedrag. Opvallend is dat qua werkwijze gespreksvoering en psycho-educatie centraal staan. In overeenstemming met de methodiek blijken de doelen en hulpverleningsactiviteiten voor een groot deel te worden geïnitieerd door kinderen zelf. Bij een deel van de trajecten werden doelen en/of activiteiten echter wel aangedragen door de coach of derden (bijvoorbeeld ouders of andere hulpverlening). Als barrières voor het actief betrekken van kinderen bij het bepalen van doelen en activiteiten benoemen coaches onder andere de motivatie en vaardigheid van kinderen in het stellen van hulpverleningsdoelen. Daarnaast kan loyaliteit aan ouders, bijvoorbeeld bij onveiligheid in het gezin, belemmerend zijn bij het openlijk communiceren over passende doelen en activiteiten (Van Assen et al., 2021).

4. Uitkomsten van duale hulpverlening (10 voor Toekomst en Kinder- en jeugdcoaching)

Het derde doel van het onderzoek was het evalueren van de uitkomsten van duale hulpverlening aan de hand van een vragenlijstonderzoek. Aan het onderzoek namen 75 kinderen deel die zowel deelnamen aan **10 voor Toekomst (10vT)** als **Kinder- en jeugdcoaching (KJC)**. 57 kinderen hadden een met indicatie voor zowel 10vT als KJC, 18 hadden enkel een indicatie voor 10vT. Uit de resultaten blijkt sprake van een aanzienlijke verbetering in de psychosociale vaardigheden van kinderen in beide groepen. Daarentegen blijkt echter wel sprake te zijn van aanhoudende gedrags- en emotionele problematiek. Ten slotte is enige verbetering in kwaliteit van de pedagogische omgeving waarneembaar. Het grootste deel van de deelnemende kinderen geeft aan dat de doelen volledig zijn behaald (67.2%). Bij kinderen waarbij doelen deels of niet zijn behaald wordt relatief vaak vervolghulp ingezet. Slechts een zeer klein deel van de kinderen is bij afsluiting van de hulp uit huis geplaatst (2.9%) (van Assen et al., 2022).

5. Ervaringen van kinderen met Kinder- en Jeugdcoaching

Ten slotte was het vierde doel het in kaart brengen van ervaringen van kinderen die hebben deelgenomen aan Kinder- en Jeugdcoaching. Uit de interviews blijkt dat de hulpverlening over het algemeen positief wordt gewaardeerd. Kinderen noemen het beter omgaan met emoties en verbeterde relaties met familie en vrienden als belangrijkste uitkomsten. De relatie met de coach, met name het opbouwen van een vertrouwensband over een langere periode, wordt door kinderen gezien als een essentieel onderdeel van de hulpverlening. Ook activiteiten die niet direct op de hulpverleningsdoelen zijn gericht (bv. samen sporten) zijn hierin volgens kinderen van belang. Een gelijkwaardige en niet-veroordelende houding wordt door kinderen als essentieel benoemd.

6. Conclusie

Hoewel op basis van het onderzoek sprake lijkt te zijn van aanhoudende gedrags- en emotionele problematiek, bieden de uitkomsten met betrekking tot psychosociale vaardigheden en de ervaringen van kinderen een indicatie dat duale hulpverlening een bijdrage kan leveren aan het verbeteren van uitkomsten van kinderen die opgroeien in gezinnen met complexe en meervoudige problematiek.

Core message

Combining family-centred and child-centred care – a dual key worker approach – can benefit the development of children growing up in families experiencing complex and multiple problems. Research on a dual key worker approach of the Salvation Army of the Netherlands (Ten for the Future and Child and Youth Coaching) shows that children experience the care they have received positively. Children experience persistent emotional and behavioral problems, but there is considerable improvement in their psychosocial skills.

Referenties

- Knot-Dickscheit, J. & Knorth, E. J. (2019). Gezinnen met meervoudige en complexe problemen: inleiding. In J. Knot-Dickscheit & E. J. Knorth (red.), *Gezinnen met meervoudige en complexe problemen: theorie en praktijk* (pp. 22-27). Lemniscaat.
- Loeffen, M., & Pasveer, I. (2004). *Babel voorbij: krachten en kansen van Intensieve Pedagogische Thuishulp*. SWP.
- Pijnenburg, H.M., Greef, M. de, Scholte, R.H.J. & van Hattum, M.J.C. (2019). Werken met multiële allianties in gezinnen met meervoudige en complexe problemen. In J. Knot-Dickscheit & E.J. Knorth (Red.), *Gezinnen met meervoudige en complexe problemen* (pp. 154-169). Theorie en Praktijk. Rotterdam: Lemniscaat.
- Tausendfreund, T. (2015). *Coaching families with multiple problems: care activities and outcomes of the flexible family support program Ten for the Future*. [doctoral dissertation University of Groningen]
- Tausendfreund, T., & van Driel, M. (2019). 10 voor Toekomst bij gezinnen met meervoudige en complexe problemen. In J. Knot-Dickscheit & E. J. Knorth (red.), *Gezinnen met meervoudige en complexe problemen: theorie en praktijk* (pp. 274-295). Lemniscaat.
- Thoburn, J., Cooper, N., Brandon, M., & Connolly, S. (2013). The place of “think family” approaches in child and family social work: Messages from a process evaluation of an English pathfinder service. *Children and Youth Services Review*, 35(2), 228-236. <https://doi.org/10.1016/j.chilyouth.2012.11.009>
- Van Assen, A.G., Knot-Dickscheit, J., Post, W.J., & Grietens, H. (2019). Kinder- en Jeugdcoaching: het belang van kindgerichte hulpverlening bij gezinnen met meervoudige en complexe problemen. In J. Knot-Dickscheit & E. J. Knorth (red.), *Gezinnen met meervoudige en complexe problemen: theorie en praktijk* (pp. 453-467). Lemniscaat.
- Van Assen, A.G., Knot-Dickscheit, J., Post, W.J., & Grietens, H. (2020). Home-visiting interventions for families with complex and multiple problems: A systematic review and meta-analysis of out-of-home placement and child outcomes. *Children and Youth Services Review*, 114, 104944. <https://doi.org/10.1016/j.chilyouth.2020.104944>
- Van Assen, A.G., Knot-Dickscheit, J., Post, W.J., & Grietens, H. (2021). Fidelity and flexibility of care activities in child-centred youth care for children growing up in families experiencing complex and multiple problems. *Children and Youth Services Review*, 123, 105923. <https://doi.org/10.1016/j.chilyouth.2021.105923>
- van Assen, A. G., Post, W., Grietens, H., & Knot-Dickscheit, J. (2022). Child and Youth Coaching in families experiencing complex and multiple problems: A longitudinal evaluation study. *Child & Family Social Work*, 28(2), 321-336.
- Visser, L. (2022). *Elements that determine the effectiveness of interventions for families with multiple problems: towards more tailored care*. [Thesis fully internal (DIV), University of Groningen]. University of Groningen. <https://doi.org/10.33612/diss.234621134>

18111 / van Assen / Duale Hulpverlening voor Kinderen in Gezinnen met Meervoudige en
Complexe Problematiek

Tweede reactie reviewers

Datum: 4 juni 2024

Inzending aanvaarden